

એકમ- ૪ યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

માળખું

- ૪.૦ પરિચય
- ૪.૧ ઉદ્દેશો શીખવા
- ૪.૨ રાષ્ટ્રીય સ્તરે પ્રાથમિક શિક્ષણ સંસ્થાકીય માળખું- એનસીઈઆરટી (NCERT)
 - ૪.૨.૧ એનસીઈઆરટી(NCERT) ની ભૂમિકા
 - ૪.૨.૨ એમસીઈઆરટી(NCERT) ના કાર્યો
- ૪.૩ રાજ્ય સ્તરે પ્રારંભિક શિક્ષણ સંસ્થાકીય માળખું
 - ૪.૩.૧ એસસીઈઆરટી (SCERT)
 - ૪.૩.૨ સીઆઈએએમએટી (SIEMAT)
- ૪.૪ જિલ્લા કક્ષાએ પ્રાથમિક શિક્ષણના સંસ્થાકીય માળખા- ડીઆઈઈટી (DIETs)
 - ૪.૪.૧ DIET ની ભૂમિકા
 - ૪.૪.૨ DIET ના કાર્યો
- ૪.૫ બ્લોક સ્તર પર પ્રારંભિક શિક્ષણના સંસ્થાકીય માળખા- બીઆરસી(BRCs)
 - ૪.૫.૧ બીઆરસી (BRCs) ની ભૂમિકા અને કાર્યો
- ૪.૬ કલસ્ટર કક્ષાએ પ્રાથમિક શિક્ષણના સંસ્થાનું માળખું- સીઆરસી(CRCs)
 - ૪.૬.૧ સીઆરસી (CRCs) ની ભૂમિકા
 - ૪.૬.૨ સીઆરસી (CRCs) ના કાર્યો
- ૪.૭ ચાલો આપણે ઉપર ગણતરી કરીએ
- ૪.૮ ગ્લોસરી, સંક્ષિપ્ત શબ્દો
- ૪.૯ સૂચવેલ વાંચન અને સંદર્ભો
- ૪.૧૦ યુનિટ- એન્ડ એક્સરસાઈઝ

નોંધ

૪.૦ પ્રસ્તાવના

નોંધ

ભારતીય સંવિધાનની કલમ ૫૧ એ હેઠળ ભારતના દરેક નાગરિકની મૂળભૂત ફરજોમાંની એક છે. વ્યક્તિગત અને સામુહિક પ્રવૃત્તિના ક્ષેત્રોમાં શ્રેષ્ઠતા તરફ લડવું જેથી દેશ સતત પ્રયાસ અને સિદ્ધિના ઉંચા સ્તરોમાં આગળ વધે. તેના આધારે દેશમાં પ્રારંભિક શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો લાવવા માટેના પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. દેશની ઘણી સંસ્થાઓ આ કાર્યના માર્ગમાં આવતી મુશ્કેલીઓ દુર કરવા મદદ કરી રહ્યા છે. કેટલીક સંસ્થાઓ વહીવટી છે અને તેમાંના કેટલીક સ્વસેવા સંસ્થાઓ છે.

પ્રારંભિક શિક્ષણના વિવિધ પરિમાણોમાં શ્રેષ્ઠતા હાંસલ કરવા માટે ભારત સરકારે પ્રાથમિક શિક્ષણના ગુણાત્મક સુધારા માટે દેશની જવાબદારી વિકેન્દ્રિત કરી છે. રાષ્ટ્રીય સ્તરે એનસીઈઆરટી રાજ્ય સ્તરે એસસીઈઆરટી અને જિલ્લા સ્તરે ડીઆઈઈટી, બીઆરસીની સીઆરસી મુખ્ય વહીવટી સંસ્થા છે જે પ્રાથમિક શાળાઓને શૈક્ષણિક અને સંસાધન સહાય પુરી પાડે છે.

આ યુનિટમાં અમે વિવિધ સ્તરે સ્થાપિત થતી સંસ્થાઓના કાર્યોનો અભ્યાસ કરીશું જે પ્રારંભિક શિક્ષણની સુવિધા આપે છે.

આ સંસ્થાઓનું કાર્ય શિક્ષકોના કુલ સહકાર પર આધારિત છે. શિક્ષકો આ સંસ્થાઓના બે રીતે લાભ લે છે.

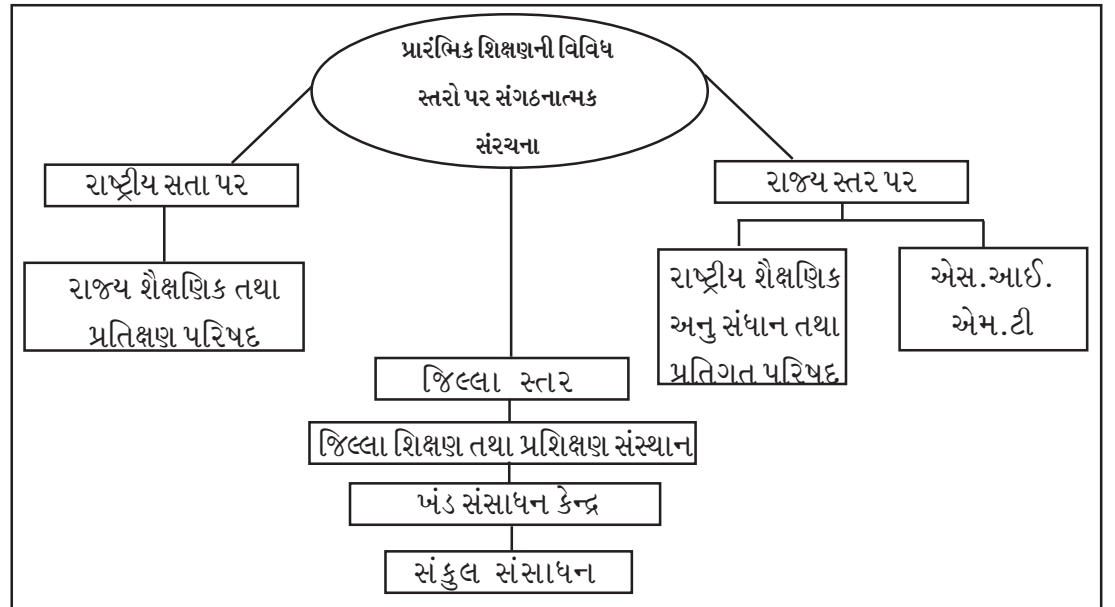
- ◆ વિવિધ તાલીમ વર્ગો દ્વારા શિક્ષકોની કુશળતા અને જ્ઞાન વિકસાવવા માટે આ સંસ્થાઓ દ્વારા વિવિધ પ્રોજેક્ટો ચલાવવામાં આવે છે.
- ◆ આ સંસ્થાઓ શિક્ષણમાં વિવિધ નવીનતાને પ્રમાણિત કરે છે. શિક્ષકો નવા જ્ઞાન સાથે સંપર્કમાં આવે છે. જેથી તેઓ અમારા જ્ઞાન અને કૌશલ્યમાં સુધારો કરી શકે જેથી તેઓ શિક્ષણના ધોરણને સુધારી શકે.

આગળ વધતાં પહેલાં આપણે આકૃતિ ૪.૧ પર એક નજરે જોવું જોઈએ જે આ એકમ અને તેના સંબંધો સાથે સંકળાયેલા વિવિધ ખ્યાલોની એક ચિત્ર આપે છે.

એકમની કલ્પના નકશો.

ચાલો આ એકમમાં આ સંસ્થાઓની ભૂમિકા અને વિધેયોની વધુ વિગતમાં અભ્યાસ કરીએ.

એકમના નકશાનો ખ્યાલ

આકૃતિ- ૪. ૧

૪.૧ ઉદ્દેશો શીખવા

આ એકમમાંથી પસાર થયા પછી. તમે આનો પ્રયત્ન કરી શકો છો.

- ◆ વિવિધ સ્તરે પ્રારંભિક શિક્ષણની સંસ્થાકીય માળખાને સમજાવી. રાષ્ટ્રીય, રાજ્ય અને જિલ્લા.
- ◆ એનસીઈઆરટી જેવા રાષ્ટ્રીય સ્તરની સંસ્થાઓની ભુમિકા અને કાર્યોનું પરીક્ષણ.
- ◆ એસસીઈઆરટી અને એસઆઈએઆઈએમટી જેવા રાજ્ય સ્તરની સંસ્થાઓની ભુમિકા અને કાર્યોનું વર્ણન
- ◆ પ્રારંભિક શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવા માટે ડીઆઈઈટી, બીઆરસી અને સીઆરસી જેવી જિલ્લા કક્ષાના સંસ્થાઓની ભુમિકા અને કાર્યો અંગે ચર્ચા કરવી. અને
- ◆ દેશમાં પ્રારંભિક શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવા માટેની રીતો અને રીતો સુચવો.

નોંધ

૪.૨ રાષ્ટ્રીય સ્તરે પ્રાથમિક શિક્ષણ સંસ્થાકીય માળખું- એનસીઈઆરટી

૧૯૫૪ થી સંખ્યાબંધ સંસ્થાઓ :- એનસીઈઆરટી ભારતમાં શરૂ કરવામાં આવી હતી. જેમ કે સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ટેકસ્ટ બુક રિસર્ચ (૧૯૫૪) શૈક્ષણિક અને વ્યવસાયિક માર્ગદર્શન સંસ્થા (૧૯૫૪), નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ બેઝિક એજ્યુકેશન (૧૯૫૬) નેશનલ ફાઉન્ડેશન એજ્યુકેશન સેન્ટર (૧૯૫૬), ઓલ ઈન્ડિયા કાઉન્સિલ ફોર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન પછીથી ડિરેક્ટોરેટ ઓફ એક્સ્ટેન્શન પ્રોગ્રામ્સ ફોર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન (૧૯૫૯), અને નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઓડિયો વિઝ્યુઅલ એજ્યુકેશન (૧૯૫૯) માં રૂપાંતરિત થઈ . આ સંસ્થાઓ વિવિધ કાર્યો માટે સંકળાયેલી હતી.

૧૯૬૧ માં વિવિધ સંસ્થાઓ રાષ્ટ્રીય સંસ્થા હેઠળ લાવવામાં આવી હતી . જેમાં કર્મચારીઓએ કુશળતા અને કામગીરીના મોટા પ્રમાણમાં સ્વાયત્તાનો આનંદ માણ્યો હતો. જેમકે નેશનલ કાઉન્સિલ ઓફ એજ્યુકેશનલ રિસર્ચ એન્ડ ટ્રેનિંગ (એનસીઈઆરટી) કે જે ૧ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૧ ના રોજ દિલ્હીમાં સ્થપાઈ હતી. એનસીઈઆરટીનો મુખ્ય ધ્યેય શાળા શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવા છે. તે શૈક્ષણિક બાબતો પર કેન્દ્ર અને રાજ્ય સ્તરે સરકારને સહાય પુરી પાડવાના ઉદ્દેશ સાથે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય (એમએચઆરડી) સ્કૂલ શિક્ષણ ક્ષેત્રે નીતીઓ અને કાર્યક્રમોના અમલીકરણ અને અમલીકરણમાં તેની કુશળતા શોધે છે. એનસીઈઆરટી પાસે એક સામાન્ય સંસ્થા છે .જે શિક્ષણના તમામ રાજ્ય પ્રધાનો અને પ્રખ્યાત શિક્ષણવિદો અને શિક્ષકો દ્વારા રજૂ થાય છે.

એનસીઈઆરટી ચાર ધ્યેયો ધરાવે છે.

અ શાળાકીય શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારવા માટે.

- ◆ તાલીમ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવું.
- ◆ શિક્ષણનો પ્રસાર કરવો.
- ◆ દેશમાં શાળાકીય શિક્ષણ દ્વારા સામનો કરવામાં આવતી શૈક્ષણિક સમસ્યાઓ ઉકેલવા તેના વિવિધ ભાગો તેના કાર્યો હાથ ધરવામાં મદદ કરે છે. આ સંસ્થાઓ છે.
- ◆ રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ સંસ્થા (એનઆઈઈ), નવી દિલ્હી,
- ◆ સેન્ટ્રલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એજ્યુકેશન ટેકનોલોજી (સીઈઈટી), નવી દિલ્હી.

નોંધ

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

- ◆ પંડિત સુંદરલાલા શર્મા સેન્ટ્રલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ વોકેશનલ એજ્યુકેશન (જીજીએફઈ), ભોપાલ,
- ◆ શિક્ષણ ક્ષેત્રીય સંસ્થાઓ (આરઆઈઈ) અજમેર, ભોપાલ, ભુવનેશ્વર, મૈસુર અને શિલોંગમાં સ્થિત છે.
- ◆ એનસીઈઆરટીનું મુખ્ય સંચાલક મંડળ કાર્યકારી સમિતિ છે. હુમન રિસોર્સ ડેવલપમેન્ટના કેન્દ્રીય પ્રધાન એનસીઈઆરટીના સામાન્ય બોડીના પ્રમુખ (હોદ્દાની ઓફિસ) છે. તે દ્વારા રજૂ થાય છે.
- ◆ તમામ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોના શિક્ષણ પ્રધાનો.
- ◆ યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ કમિશન (યુજીસી) ના અધ્યક્ષ ભારત સરકારના સચિવ, માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય (શિક્ષણ વિભાગ) ચાર યુનિવર્સિટીઓના વાઈસ ચાન્સેલર્સ (દરક પ્રદેશમાંથી એક) અને સેન્ટ્રલ બોર્ડના ચેરમેન માધ્યમિક શિક્ષણના કેન્દ્રીય વિદ્યાલય અને રોજગાર નિદેશાલય જનરલ શ્રમ મંત્રાલય, શિક્ષણ વિભાગના એક પ્રતિનિધિ, આયોજન પંચ, કાર્યકારી સમિતિના તમામ સભ્યો કાઉન્સિલ અને આવા અન્ય વ્યક્તિઓ છ કરતાં વધુ નથી, ભારત સરકાર દ્વારા નામાંકિન (ચાર કરતાં ઓછા શાળા શિક્ષકો હશે નહિ)
- ◆ કચેરીના સચિવ, એન સી ઈ આર ટી એક સંયોજક તરીકે મુખ્ય નિયંત્રણ સમિતિને મદદ કરવા માટે ત્રણ સમિતિઓ છે. આ સમિતિઓ આર્થિક અને વિવિધ પ્રોજેક્ટસ ચલાવે છે. આ સમિતિના અધ્યક્ષને નિયામક તરીકે ઓળખવામાં આવે છે જે કાર્યકારી અધિકારી છે.

૪.૨.૧ એનસીઈઆરટી (NCERT) ની ભૂમિકા

૧૯૬૧ માં ભારત સરકારે શિક્ષણ અને તેમની નીતિઓના અમલીકરણમાં ખાસ કરીને ગુણાત્મક ફેરફારો લાવવા માટે, સરકાર અને રાજ્યોની સરકારને સહાય અને સલાહ આપવા માટે એક સ્વાયત્ત સંગઠન તરીકે નેશનલ કાઉન્સિલ ઓફ શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ (એનસીઈઆરટી) ની સ્થાપના કરી શાળા શિક્ષણ અને શિક્ષકની તૈયારીમાં વર્ષોથી, કાઉન્સિલ તેની વિસ્તરણ સાથે એક અનન્ય સંસ્થામાં વિકાસ પામ્યું છે.

આ સંસ્થાની પ્રવૃત્તિઓ કે જે ભારતમાં શાળા શિક્ષણ પ્રભાવિત છે. એનસીઈઆરટી શૈક્ષણિક સંશોધન પદ્ધતિમાં યોગદાન અને સહાય કરવા અને શૈક્ષણિક સંશોધનની પદ્ધતિમાં તાલીમ આપવાનું મહત્વનું કાર્ય કરે છે. નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એજ્યુકેશન (એનઆઈઈ) રિજનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એજ્યુકેશન (એનસીઆરઆઈઈ) સેન્ટ્રલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એજ્યુકેશનલ ટેકનોલોજી (સીઆઈઈટી) અને પંડિત સુંદરલાલ શર્મા સેન્ટ્રલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ વોકેશનલ એજ્યુકેશન (પી.એસ.આઈ.વી.ઈ.) ના વિવિધ વિભાગો શાળા શિક્ષણના વિવિધ પાસાં પર સંશોધન કાર્યક્રમો હાથ ધરે છે. શિક્ષક શિક્ષણ એનસીઈઆરટી અન્ય સંસ્થાઓ, સંગઠનોના સંશોધન કાર્યક્રમોને નાણાકીય સહાય અને શૈક્ષણિક માર્ગદર્શન દ્વારા સપોર્ટ કરે છે. વિદ્વાનોને તેમના પી.એચ.ડી.ના પ્રકાશન માટે સહાય આપવામાં આવે છે. થીમ્સ સક્ષમ સંશોધન કાર્યકરોનું એક પુલ બનાવવા માટે શાળા શિક્ષણમાં અભ્યાસોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સંશોધન ફેલોશિપ આપવામાં આવે છે.

પ્રોગ્રામ એડવાઈઝર કમિટી એનસીઈઆરટીના મુખ્ય સલાહકાર સંસ્થા છે. તે તેમની સલાહ માટે બોર્ડને સંદર્ભિત સંસોધન, તાલીમ અને એક્સ્ટેન્શન પ્રોજેક્ટ સંબંધિત તમામ દરખાસ્તોને

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

ગણવામાં આવે છે. (આ સંસ્થા શૈક્ષણિક નીતિઓ વિકસાવવા માટે પ્રોજેક્ટ તૈયાર કરે છે,) તે પણ શરૂ કરે છે. માર્ગદર્શિકાઓ અને સંસોધન અને તાલીમ યોજનાઓનું સંકલન કરે છે.

બોર્ડ ટ્રણ સબ-સમિતિઓ દ્વારા કાર્યરત છે :-

૧. સંશોધન સંસ્થાઓ સાથે વ્યવહાર અન્ય સંસ્થા દ્વારા કાઉન્સિલને સુપરત કરેલ
૨. એનઆઈઈ સાથે શૈક્ષણિક અભ્યાસો અને સંશોધન આયોજન અને સંકલન સાથે વ્યવહાર
૩. વિસ્તરણ અને ક્ષેત્ર સેવા સાથે વ્યવહાર

એનસીઈઆરટીએ તેના ઉદ્દેશો અને હેતુઓ હાથ ધરવા અને સંશોધન, અગાઉથી તાલીમ અને વિસ્તરણ સેવાઓ વિકસાવવા માટે એક મુખ્ય સંસ્થાકીય એજન્સી તરીકે સેવા આપવા માટે એનઆઈઈ અને આરઆઈઈની સ્થાપના કરી છે.

૧. રાષ્ટ્રીય અભ્યાસક્રમ ફોર્મવર્ક અમલીકરણ
૨. પ્રાથમિક શિક્ષણના સાર્વત્રિકરણ (UEE)
૩. વ્યાવસાયિક શિક્ષણ
૪. ખાસ જરૂરિયાતો ધરાવતા જૂથોનું શિક્ષણ
૫. પ્રારંભિક બાળપણ શિક્ષણ
૬. મુલ્યાંકન અને પરિક્ષા સુધારણા
૭. ઈન્ફર્મેશન ટેકનોલોજી (આઈટી)
૮. મૂલ્ય શિક્ષણ
૯. શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી .,
૧૦. અનુકરણીય પાઠ્યપુસ્તકો/કાર્યપુસ્તકો/ શિક્ષણની માર્ગદર્શિકા/ પૂરક વાંચન સામગ્રીનો વિકાસ.
૧૧. શિક્ષણ અધ્યયન સામગ્રીનું ઉત્પાદન.
૧૨. બાળકીનું શિક્ષણ.
૧૩. પ્રતિભાને ઓળખ અને સંભાળ
૧૪. ૧૪૦ માર્ગદર્શન અને પરામર્શ
૧૫. આંતરરાષ્ટ્રીય સંબંધો

૪.૨.૨. એનસીઈઆરટી (NCERT) ના કાર્યો

એનસીઈઆરટી નીચે પ્રમાણે મહત્વના કાર્યો કરે છે.

A. સંશોધન:- એનસીઈઆરટી સ્વતંત્ર રીતે શૈક્ષણિક સંશોધનનું આયોજન કરે છે અને અન્ય સંસ્થાઓ સાથે મળીને. તે શૈક્ષણિક સંશોધન કાર્યકરો માટેના અભ્યાસક્રમોનું આયોજન કરે છે અને શાળા શિક્ષણમાં અભ્યાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સંસોધન ફેલોશિપ આપે છે.

B. તાલીમ :- તે વિવિધ સ્તરે શિક્ષકોની પૂર્વ-સેવા અને સેવામાં તાલીમનું આયોજન કરે છે. પુર્વ પ્રાથમિક , પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક, અને વ્યાવસાયિક શિક્ષણ, શૈક્ષણિક તકનીકી, માર્ગદર્શન અને સલાહ અને વિશેષ શિક્ષણ જેવા ક્ષેત્રોમાં પણ..

C. વિસાસ :- તે શાળા શિક્ષણના વિવિધ સ્તરો માટે અભ્યાસક્રમ અને સૂચનાત્મક સામગ્રી/ અભ્યાસક્રમ વિકસાવે છે અને અપડેટ કરે છે અને તેમને સમાજના ઉભરતી જરૂરિયાતો સાથે સુસંગત બનાવે છે. તે શૈક્ષણિક સાધનો અને મૂલ્યાંકન પ્રક્રિયાઓ અને તકનીકો સહિત શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિકસાવે છે. શૈક્ષણિક તકનીકી, વસ્તી શિક્ષણ અને અપંગો અને અન્ય વિશેષજૂથોની શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં પણ વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવામાં આવે છે.

D. પૂર્વ-સેવા અને સેવામાં તાલીમ :- તે શિક્ષક ઉમેદવારો અને શિક્ષક શિક્ષણ અને અન્ય શિક્ષણ ક્ષેત્રો સાથે સંકળાયેલ અન્ય કાર્યકરો માટે લાયક ઉમેદવારો માટે પૂર્વ-સેવા કાર્યક્રમ અને સેવા

નોંધ

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

આપનાર શિક્ષક શિક્ષણ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરે છે.

E. ઓરિએન્ટેશન :- તે તમામા વિષયોમાં નવા શૈક્ષણિક વિચારો , વિચારધારાઓ અને માહિતી સંબંધિત શાળા શિક્ષક શિક્ષણ સાથે સંકળાયેલ લોકો માટે અભિગમનું આયોજન કરે છે.

F. અભ્યાસ, તપાસ અને સર્વેક્ષણો :- તે શાળાકીય શિક્ષણના વિવિધ પાસાઓ સંબંધિત સંશોધન અભ્યાસો, તપાસ અને સર્વેક્ષણનું આયોજનનું આયોજન કરે છે.

G. પ્રસારણ :- તે તાત્કાલિક શૈક્ષણિક તકનીકો અને પદ્ધતિઓ વિશેની માહિતી તેમજ સંશોધનના તારણોને ફેલાવે છે.

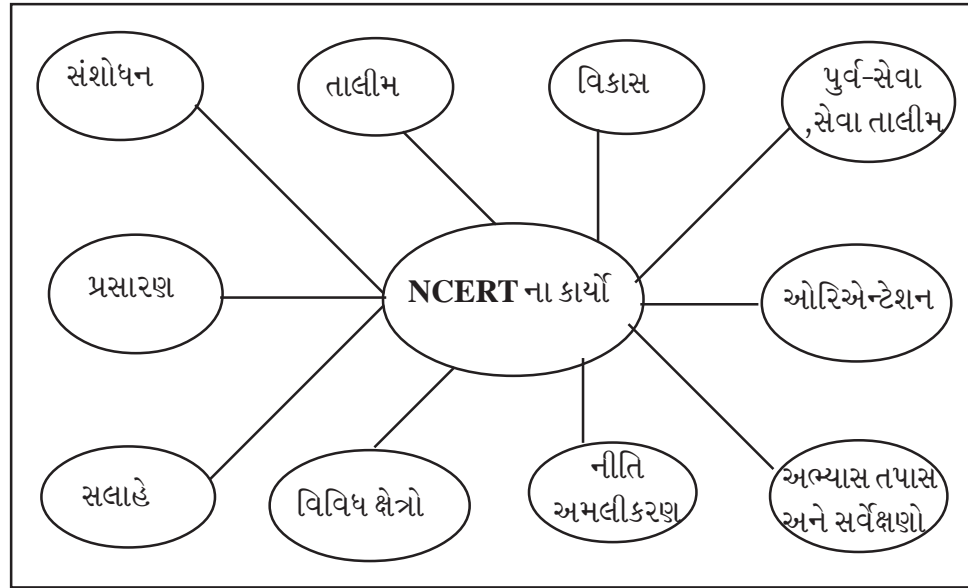
H. સલાહ :- તે શાળા અને શિક્ષણ અને શિક્ષક શિક્ષણ પર કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોને સલાહ આપે છે.

I. નીતી અમલીકરણ :- તે ભારત સરકારની નીતિઓ અને કાર્યક્રમતના અમલીકરણ સાથે કામ કરે છે.

J. વિવિધ ક્ષેત્રો :- તે અભ્યાસક્રમ, પાઠ્યપુસ્તકો, પ્રકાશનો, પરીક્ષા વગેરે જેવા વિવિધ ક્ષેત્રોમાં

નોંધ

આકૃતિ : ૪.૨ NCERT ના કાર્યો

સમસ્યાઓનો વહેવાર કરે છે અને તમામ ક્ષેત્રોમાં શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારવા માટે આ ક્ષેત્રોમાં સંશોધન કરે છે.

એનસીઈઆરટી દ્વારા કરવામાં આવેલ કાર્યો નીચે આપેલા આંકડામાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય ભૂમિકા :- એનસીઈઆરટી શાળા શિક્ષણમાં કામ કરતી આંતરરાષ્ટ્રીય એજન્સીઓ સાથે સંકલ્ન કરે છે. યુનેસ્કો, યુનિસ્કેફ, વિશ્વ બેન્ક વગેરે જેવી આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ વિવિધ પ્રોજેક્ટો પર એનસીઈઆરટી સાથે કામ કરી રહી છે.

કાઉન્સિલ પ્રાથમિક શિક્ષણ પૂર્વ પ્રાથમિક શિક્ષણ, શિક્ષક, તાલીમ અને શૈક્ષણિક તકનીકી કાર્યક્રમ ચલાવે છે.

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

પ્રવૃત્તિ- ૧

૧. પ્રાથમિક શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારા માટે એનસીઈઆરટીની ભૂમિકા વિશે ૧૦૦ શબ્દો લખો.

.....
.....
.....

નોંધ

૪.૩ રાજ્ય સ્તરે પ્રાથમિક શિક્ષણના સંસ્થાકીય માળખું

શિક્ષણ માટે કામ કરતી બે મુખ્ય સંસ્થાઓ છે. ત્યાં SCERT અને SIEMT છે

૪.૩.૧ સ્ટેટ કાઉન્સિલ ઓફ એજ્યુકેશન રિસર્ચ એન્ડ ટ્રેનીંગ(એસસીઈઆરટી - SCERT)

ભારતમાં શિક્ષણ સહવર્તી સૂચિમાં આવે છે અને તે બન્ને સરકારો અને રાજ્ય સરકારના નિયંત્રણ હેઠળ છે. બંને સરકારો માટે જવાબદારી સાથે સોંપણી. શાળા સ્તરે શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ અને વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓને સંકલિત અને સંકલન કરવા તેમજ વહીવટ સગવડ માટે સ્ટેટ કાઉન્સિલ શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલિમ (એસસીઈઆરટી) ને રાજ્યમાં એનસીઈઆરટીના રાજ્ય સ્તરની સમકક્ષ તરીકે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. પૂર્વ શાળાથી ઉચ્ચતર માધ્યમિક સ્તર સુધીના તમામ શૈક્ષણિક કાર્યક્રમોના સંચાલન સંશોધન તાલીમ અને મૂલ્યાંકનના ક્ષેત્રે જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે. એસસીઈઆરટી કાઉન્સિલો સિક્કિમ, ત્રિપુરા, કેરળ, ગોવા, જમ્મુ અને કાશ્મીર સહિતના ૩૬ સ્થળોએ આવેલ છે.

એસસીઈઆરટી (SCERT) ના સંસ્થાનો માળખું :- એસસીઈઆરટી પાસે વિવિધ હેતુઓ માટે કામ કરતા વિવિધ વિભાગો છે.

- ◆ ઈન-સર્વિસ શિક્ષણવિભાગ
 - ◆ પ્રારંભિક શિક્ષક શિક્ષણ વિભાગ
 - ◆ યુનિવર્સલ એલિમેન્ટરી એજ્યુકેશન વિભાગ
 - ◆ શૈક્ષણિક સંશોધન વિભાગ નીતિ પરિપ્રેક્ષ્ય અને નવીનીકરણ
 - ◆ શિક્ષણમાં માહિતી ટેકનોલોજી વિભાગ
 - ◆ પરીક્ષા અને એડમિશન સેલ
- તેના અન્ય વિભાગો છે. જેમ કે
- ◆ શૈક્ષણિક વિભાગ
 - ◆ વહીવટી તંત્ર
 - ◆ ખાતા વિભાગ
 - ◆ પ્રકાશન વિભાગ

એસસીઈઆરટી (SCERT) ની ભૂમિકા

- ◆ એસસીઈઆરટી પ્રાથમિક શિક્ષણ, માધ્યમિક શિક્ષણ અને શિક્ષક શિક્ષણમાં શિક્ષણ માટે રાજ્ય શિક્ષણ વિભાગના શિક્ષણ વિભાગ છે.

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

નોંધ

- ◆ તે શાળાકીય શિક્ષણ બિન-ઔપચારિક શિક્ષણ અને શિક્ષક શિક્ષણમાં શિક્ષણની એક શાળા તરીકે કામ કરે છે.
- ◆ તે રાજ્યમાં ગૌણ તાલીમ શાળાઓની સંસ્થાઓ, ડીઆઈઈટી, તાલીમ કોલેજો શિક્ષક શિક્ષણ કોલેજો અને અદ્યતન અભ્યાસ સંસ્થાઓનું નિયંત્રણ અને નિરીક્ષણ કરે છે.
- ◆ તે શિક્ષકો, શિક્ષકો શિક્ષક અને શિક્ષણ તાલીમ સંસ્થાઓની નિમણૂક અને ટ્રાન્સફર માટે રાજ્ય સરકારને દરખાસ્તો રજૂ કરે છે.
- ◆ એસસીઈઆરટી મોનિટરનું સંચાલન કરે છે અને સેવા માટે પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શાળા શિક્ષકોમાં તાલીમ માટે ભંડોળ પુરું પાડે છે.
- ◆ તે પ્રાથમિક સ્તરે અભ્યાસક્રમનું અભ્યાસ કરે છે, તેને સુધારે છે અને પ્રાથમિક સ્તરે વિવિધ વિષયો પર સામગ્રી ઉત્પન્ન કરે છે. જે ઓછામાં ઓછી શિક્ષણ સ્તર (એમએલએલ) ધ્યાનમાં લે છે.
- ◆ તે શિક્ષકોને એમએલએલ MLL વિશે માર્ગદર્શન આપે છે અને બાળકોને એમએલએલ ને વિવિધ વિષયોમાં હાંસલ કરવામાં મદદ કરવા માટે વ્યૂહરચના વિકસાવવા.
- ◆ તે પુર્વશાળાના બાળકો માટે પેકેજ વિકસાવે છે.
- ◆ તે શિક્ષક તાલીમ સંસ્થાઓ માટે વિસ્તરણ સેવા પ્રદાન કરે છે અને તમામ એક્સટેન્સ સેવા કેન્દ્રોના કાર્યને સંકલન કરે છે.
- ◆ તે એમએચઆરડી, એનસીઈઆરટી, યુનેસ્કો, યનિસેફ, વિશ્વ બેન્ક વગેરે દ્વારા પ્રાયોજિત યોજનાઓ અમલમાં મુકે છે.
- ◆ તે શાળા શિક્ષણના વિવિધ પાસાઓ પર સંશોધન અભ્યાસોનું સંચાલન કરે છે. તે સંશોધન પ્રોજેક્ટ્સ માટે શાળાઓને નાણાકીય સહાય પુરી પાડે છે.

એસસીઈઆરટી (SCERT) ના કાર્યો :- એસસીઈઆરટી વિવિધ કાર્યો કરે છે જેમ કે .

- A. અભ્યાસક્રમ પુનરાવર્તન અને પાઠ્યપુસ્તકોની સમીક્ષા પ્રાથમિક અને ઉચ્ચતર માટે પાઠ્યપુસ્તકોનું પુનરાવર્તન અને સમીક્ષા પ્રાથમિક વર્ગો એસસીઈઆરટીના સૌથી મહત્વપુર્ણ કાર્ય છે,
- B. કાર્યશાળાઓનું સંચાલન કરો :- તે સ્પર્ધાત્મકતાની વિવિધ ક્ષેત્રો પર કેન્દ્રિત સંશોધન પધ્ધતિઓ પર વર્કશોપ કરે છે.
- C. પૂર્વ સેવા અને સેવામાં તાલીમ :- શિક્ષકોમાં કુશળતાના વિકાસ માટે શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમ અને અન્ય તાલીમ કાર્યક્રમોનું સંચાલન કરે છે. યુ.ઈ.
- D. કુલ ગુણવત્તાની વ્યવસ્થા :- તે કુલ ગુણવત્તા સંચાલન (ટીક્યુએમ) ખ્યાલ પર કેન્દ્રિત છે, તે તેના લક્ષણોને ધ્યાનમાં લેવાને બદલે ગુણવત્તા સમસ્યાઓના રુટ કારણોને દુર કરવાનો પ્રયાસ કરે છે.
- E. માર્ગદર્શન :- વિવિધ નવીન પ્રથાઓ જેમકે નિરંતર અને વ્યાપક મૂલ્યાંકન, પ્રમાણભુત શિક્ષણ તરાહો, શિક્ષણ શાસ્ત્ર, અસરકારક શિક્ષણ પદ્ધતિઓનું ચિત્રણ વગેરેમાં શાળાઓ /શિક્ષકોને માર્ગદર્શન પુરું પાડે છે.
- F. ઓરીએન્ટેશન્સ :- તે વિવિધ ક્ષેત્રોમાં શિક્ષકોની સશક્તિકરણ માટે અભિગમ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરે છે. જેમ કે પ્રાવીણ્ય ઉન્નતીકરણ, સંશોધન અભિરુચિ, નેતૃત્વ વર્તન વગેરે.

ટુંકમાં આપણે કહી શકીએ કે SCERT એ શૈક્ષણિક આધાર પૂરો પાડવા માટે સર્વોચ્ચ સંસ્થા છે અને રાજ્યમાં પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણની ગુણવત્તાની ખાતરી.

૪.૩.૨ રાજ્ય શૈક્ષણિક સંચાલન અને તાલીમ સંસ્થા (સીઆઈએએમએટ -SIEMAT)

એસઆઈઆઈએએમએટી એક રાજ્ય સ્તરની સ્વાયત્ત સંસ્થા છે, જે એસસીએઆરટીના એક ભાગ તરીકે રાજ્ય કમ્પોનન્ટ પ્રોગ્રામ એસએસએ તરીકે વિવિધ રાજ્યોમાં સ્થાપિત છે. સંસ્થાનું મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય શૈક્ષણિક આયોજન અને સંચાલનના ક્ષેત્રોમાં તાલીમ અને વર્તન સંશોધનો આપવાનું છે. હવે એક દિવસ ત્યાં જિલ્લા શિક્ષણ યોજનાઓના અમલીકરણ માટે અસરકારક રીતે વ્યાવસાયિકો તૈયાર કરવાની માંગ છે. આ તમામ સ્તર, રાજ્ય જિલ્લા પેટા-જિલ્લામાં શૈક્ષણિક કાર્યક્રમોના આયોજન, અમલીકરણ અને સંચાલનમાં વ્યવસાયિક નિપુણતા આવશ્યક છે. તેથી એસઆઈઆઈએએમએટી રાજ્ય, જિલ્લા અને ઉપ જિલ્લા સ્તરે શૈક્ષણિક આયોજન વ્યાવસ્થા છે. વહીવટ અને સંચાલન પ્રવૃત્તિઓને વ્યાવસાયિકકરણ કરવામાં સહાય માટે એક મહત્વપૂર્ણ સંસ્થાકીય વ્યવસ્થા છે.

શૈક્ષણિક મેનેજમેન્ટના ક્ષેત્રમાં એસઆઈઆઈએએમએટીએસ આધાર સંસ્થાઓ તરીકે સ્થાપિત કરવામાં આવે છે.

આ સંસ્થાનું સંચાલન નિયામક દ્વારા કરવામાં આવે છે. તેની પાસે એક સામાન્ય બોડી છે જે શિક્ષણ મંત્રી, રાજ્યના પ્રધાન સચિવ, સંબંધિત રાજ્યના અધ્યક્ષ દ્વારા અધ્યક્ષપદ હેઠળની એક પ્રધાન સમિતિની અધ્યક્ષતામાં છે.

સંસ્થામાં વિવિધ વિભાગોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. ઉદાહરણ તરીકે.

એસઆઈઆઈએએમએટીટી માં વિવિધ વિભાગો સામેલ છે જેમ કે નીતિ અને વ્યવસ્થાપન મહિત્તી ગોઠવણ શૈક્ષણિક નાણા, સંશોધન, મૂલ્યાંકન અને શૈક્ષણિક નવીનીકરણ, અને વ્યવસ્થાપન મહિત્તી ગોઠવણ,

(1) SIEMAT ની ભૂમિકા: એસઆઈઆઈએએમએટીની મુખ્ય ભૂમિકા શાળા શિક્ષણના વ્યવસ્થાપનમાં સંકળાયેલી વહીવટી અધિકારી અને કર્મચારી ઓમાં સંચાલકીય કુશળતા વિકસાવવા છે. SIEMAT નીચેની મુખ્ય ભૂમિકા કરે છે:

A જ્ઞાન સંપાદન

- સંશોધન દ્વારા જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ,
- અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી સંશોધનના તારણો,
- રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય અનુભવોના આધારે કેસના અભ્યાસનું સંકલન.

B દ્વારા જ્ઞાન પ્રસાર દ્વારા

- મીડિયાનો ઉપયોગ,
- પબ્લિકેશન્સ,
- સંવેદનશીલતા સત્રો,
- પરિસંવાદો અને ચર્ચાઓ

C જ્ઞાનને શોધવાની ક્ષમતા અને વિકાસના હેતુઓ માટે તેનો ઉપયોગ કરો,

- કર્મચારીઓ, પ્રશિક્ષકો, સમુદાયના નેતાઓ,
- વ્યાવસાયિક અને તકનીકી સલાહ આપો,
- જિલ્લા અને માઈકો લેવલ પ્લાનિંગ,

નોંધ

આકૃતિ-૧ : એકમના નકશાનો ખ્યાલ

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

- શાળા અસરકારતામાં સુધારો - સંસ્થાકીય આયોજન,
- વિસ્તરણ કાર્ય

D શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે તકનીકી સહાય પૂરી પાડે છે.

એસઆઈએએમટી (SIEMAT) ના કાર્યો

સંસ્થાને સોપેલા કાર્યો કરવા માટે તે આયોજન અને વ્યવસ્થાપન પ્રથમિક શિક્ષણ સાથે જોડાય છે અને રાજ્યના કાર્યકરો, એનજીઓ, સંશોધન સંસ્થાઓ અને એસઆરસી, એસસીઈઆરટી. ડીઆઈઈટી બ્લોક અને કલસ્ટર રિસોર્સ સેન્ટર (બીઆરસીએસ અને સીઆરસી) જેવા અન્ય એજન્સીઓના સક્રિય સહયોગ અને ટેકો મેળવવા માગે છે. જોઈંટ્સના મુખ્ય કાર્યો નીચે મુજબ છે:

?

- A રાજ્ય સ્તરે નીતિ આયોજન માટે આધાર આપે છે.
- B વિવિધ પાસાઓ પર સંશોધન અભ્યાસો હાથ ધરે છે,
- C રાજ્ય અને પેટા-રાજ્ય સ્તરની સંસ્થાઓ માટે વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શન પ્રદાન કરે છે.
- D શૈક્ષણિક મેનેજરાજની ક્ષમતા, તેમના સહાય કાર્યર્તઓ અને રાજ્ય, પ્રદેશ અને જિલ્લા સ્તરોના સમુદાયના નેતાઓનું નિમાણ કરે છે.
- E શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, શૈક્ષણિક કાર્યક્રમો તેમજ શિક્ષણની પ્રચલિત પ્રણાલીઓના મૂલ્યાંકનની વ્યવસ્થા વિકસાવવી અને સંચાલિત કરવી.
- F પ્રોજેક્ટ આયોજન, અમલીકરણ, દેખરેખ અને મૂલ્યાંકનમાં સપોર્ટ કરે છે,
- G શૈક્ષણિક કાર્યકર્તાઓમાં હકારાત્મક વર્તન બદલાવ લાવવા માટે સપોર્ટ, માર્ગદર્શન અને તાલીમ પ્રદાન કરે છે.
- H શૈક્ષણિક આયોજન અને વ્યવસ્થા ક્ષેત્રમાં બ્લોક, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે માહિતી દસ્તાવેજ અને પ્રસારિત કરે છે.
- I શૈક્ષણિક આયોજન, વ્યવસ્થાપન વિકાસ, નિરીક્ષણ, તાલીમ અને સંશોધન માટે રાજ્યની અંદર અને બહાર એક નેટવર્ક સ્થાપિત કરે છે.
- J શૈક્ષણિક આયોજન અને સંચાલનમાં સંકળાયેલા લોકો માટે એક વહેંચણી પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડે છે.
- K અન્ય રાજ્યો, ભારત સરકાર અને અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે કન્સલ્ટન્સી સેવાઓ ઓફર કરે છે.
- L શૈક્ષણિક આયોજન અને સંચાલનના કારણને આગળ વધારવા માટે એનજીઓ પ્રોજેક્ટસને સપોર્ટ કરે છે.

પ્રવૃત્તિ-૨

૧. શૈક્ષણિક સંદર્ભમાં SCERT ના કાર્યોને ગંભીરતાથી વિશ્લેષણ કરો
સંશોધન, તાલીમ અને વિકાસ

૨. SIEMAT વર્તમાન શૈક્ષણિક સિસ્ટમમાં એક મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે આને યોગ્ય બનાવવું નિવેદન

ભારતમાં પ્રારંભિક શિક્ષા : એક સિહાવલોકન

નોંધ

૪.૪ જિલ્લા કક્ષાએ પ્રથમિક શિક્ષણના સંસ્થાકીય માળખા- ડીઆઈઈટી (DIETs)

આ ૧૯૮૬ ની પોલિસી ઓને એજ્યુકેશન પર આધારિત છે. તે અંગેની ઝાંખી થઈ શકે છે અહીં.

ડીઆઈઈટી એ આયોજન, અમલીકરણ અને દેખરેખ માટે જિલ્લા કક્ષાએ એક એજન્સી છે જિલ્લામાં શિક્ષણ શાસ્ત્રીય પ્રવૃત્તિઓ.

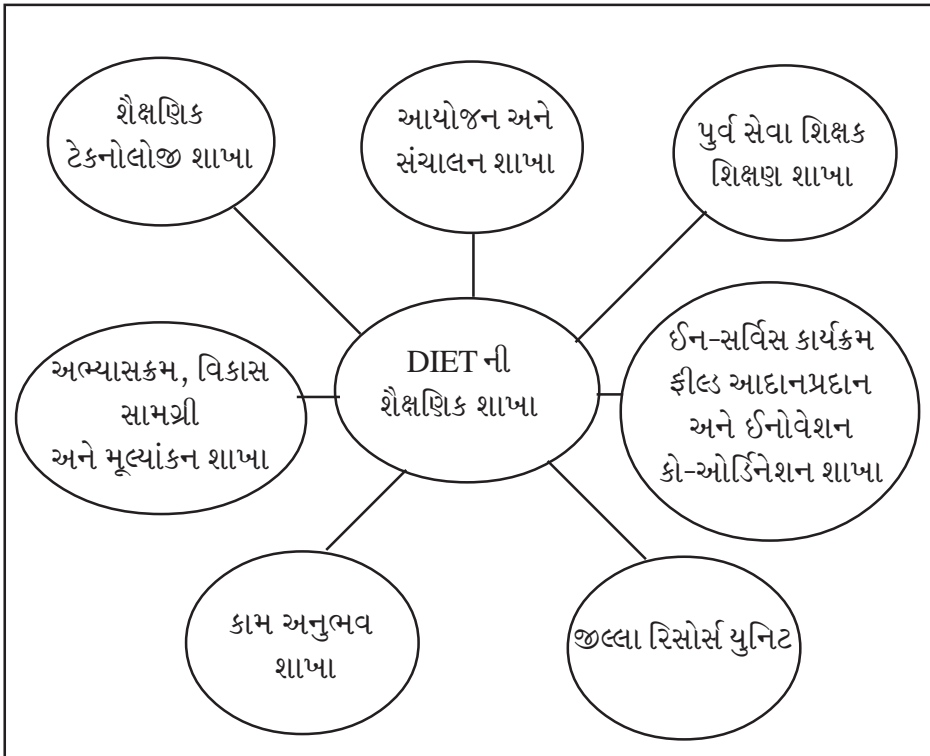
ડીઆઈઈટી (DIETs) નું માળખું

ડીઆઈઈટી (DIETs) પૂર્વ-સેવા આપનારા બંને તાલીમાર્થીઓને રહેણાંક સુવિધા પૂરી પાડે છે.

દરેક ડીઆઈઈટીમાં નીચેના સાત શૈક્ષણિક શાખાઓ છે.

- પૂર્વ-સેવા શિક્ષક શિક્ષણ શાખા (PSTE)
- વર્ક એક્સપિરિયન્સ બ્રાન્ચ (WE)
- જિલ્લા રિસોર્સ યુનિટ (DRU)
- ઈન-સર્વિસ પ્રોગ્રામ, ફીલ્ડ ઈન્ટરેક્શન અને ઈનોવેશન કો-ઓર્ડિનેશન શાખા (આઈએફઆઈસી- IFIC)
- અભ્યાસક્રમ, ભૌતિક વિકાસ અને મૂલ્યાંકન શાખા (CMDE)
- શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી શાખા(ET)
- આયોજન અને સંચાલન શાખા (P & M)

નીચે પ્રમાણે આ શાખાઓ / એકમો ડાયાગ્રામેટિક તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

આકૃતિ-૪.૩ : ડાઈટ (DIET)ની શૈક્ષણિક શાખાઓ

નોંધ

૪.૪.૧ DIET ની ભૂમિકા

DIET ની ભૂમિકા નીચે મુજબ છે:

- જિલ્લા અને પેટા-જિલ્લા સ્તરોના વિવિધ હિસ્સેદારો સાથે સીધો દ્વારા સંપર્ક દ્વારા સમસ્યારૂપ વિસ્તારોને ઓળખવા.
- પ્રારંભિકના વિવિધ પાસાઓ પર નાના સંશોધન અભ્યાસો રચવા અને તેનું સંચાલન કરવા શિક્ષણ
- જિલ્લામાં એક્શન રિસર્ચ પ્રવૃત્તિને મોનિટર કરવા માટે,
- શિક્ષકને તાલીમ આપવા માટે, સંશોધકો ને એક્શન રિસર્ચ કરવા અને તેમના સ્ત્રોત સહાય પૂરો પાડવા માટે તાલીમ આપવા માટે,
- સંશોધનના તારણોને શેર કરવા, સંબંધિત હસ્તક્ષેપોમાં વધુ સુધારણા માટે જિલ્લા યોજનામાં તે સામેલ કરવા.

નોંધ

૪.૪.૨ DIET ના કાર્યો

દરેક ડીઆઈઈટીને નીચેના કાર્યો કરવા પડે છે.

A એ નીચેના લક્ષ્ય જૂથની તાલીમ અને અભિગમ:

- પ્રાથમિક શાળા શિક્ષકો (પૂર્વ સેવા અને સેવા બંને),
- તાલીમ ઓરિએન્ટેશન હેડ માસ્ટર્સ, સ્કૂલના વડાઓ અને શિક્ષણના અધિકારીઓ, બ્લોક સ્તરે વિભાગ.
- અનૌપચારિક અને પૌઠ શિક્ષણના પ્રશિક્ષકો અને નિરીક્ષકો (ઈન્ડક્શન સ્તર અને સતત શિક્ષણ)
- જિલ્લા શિક્ષણ અને ગ્રામશિક્ષણ સમિતિઓ (વી. ઈ. સી) સમુદાયના નેતાઓ, યુવાનો અને અન્ય સ્વયંસેવકો, જે શાક્ષણિક અને પ્રવૃત્તિઓ તરીકે કામ કરવા માગે છે.

B જિલ્લામાં પ્રારંભિક અને પૌઠ શિક્ષણ પ્રણાલીઓ દ્વારા શૈક્ષણિક સ્ત્રોત સહાય

- વિસ્તાર સાથે વિસ્તરણ પ્રવૃત્તિઓ અને ક્રિયાપ્રતિક્રિયા,
- શિક્ષકો અને પ્રશિક્ષકો માટે સંસાધન અને શિક્ષણ કેન્દ્રની સેવાઓની જોગવાઈ,
- સ્થાનિક રીતે સંબંધિત સામગ્રીનું વિકાસ સહાય, મૂલ્યાંકન સાધનો વગેરે પ્રારંભિક શાળાઓ અને કાર્યક્રમોના મૂલ્યાંકન કેન્દ્ર તરીકે આપવા
- એનએફઈ/એઈ સી) એક્શન રિસર્ચ અને પ્રયોગો: પ્રથામિક અને પુષ્પ વયના શિક્ષણ ઉદ્દેશ્યોને હાંસલ કરવા જિલ્લાના ચોક્કસ પ્રશ્નોના ઉકેલ માટે.

C એક્શન રિસર્ચ અને પ્રયોગો :

ડીઆઈઈટી (DIET) ને આ વિધેયોને મુક્ત કરવા માટે સક્રિય કરવા માટે, વધારાની ભૌતિક સુવિધાઓ (જેમ કે મકાન, વગેરે) સૂચનાત્મક સામગ્રી સહાય અને સાધનો, વધારાના, સક્ષમ અને યોગ્ય શિક્ષક શિક્ષકો, સ્વા. ત્તા, તાલીમ

કર્મચારીઓ અને નાણાકીય અનુદાન DIET ની જોગવાઈ કરવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત,

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

નવું શાખાઓ DIET માં બનાવવામાં આવી છે. જેમ કે નીચેના:

- D પૂર્વ-સેવા શિક્ષણ શાખા,
- E અભ્યાસક્રમ, સામગ્રી વિકાસ અને મૂલ્યાંકન શાખા,
- F કામ અનુભવ શાખા,
- G પુત્ર અને બિન ઔપચારિક શિક્ષણ શાખા માટે જિલ્લા રિસોર્સ યુનિટ (ડીઆરયું - DRU) અને અન્ય શાખાઓ જેમ કે આયોજન અને વ્યાવસ્થાપન, શૈક્ષણિક તકનીકી અને સેવાના કાર્યક્રમો, ક્ષેત્રની ક્રિયાપ્રતિક્રિયા અને નવીનીકરણ, સંકલન શાખાઓ.

૪.૫ બ્લોક સ્તર પર પ્રારંભિક શિક્ષણના સંસ્થાકીય માળખા-બીઆરસી (BRCs)

DIET ની ગુણવત્તા સુધારવા માટે જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે.

શિક્ષણ અને જિલ્લા સ્તરે શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ ઝડપી. આ બ્લોક સ્તર પર બ્લોક રિસોર્સ સેન્ટર પૂરું પાડવામાં આવેલું છે

શૈક્ષણિક સહાય અને શિક્ષકો અને શાળાઓ માટે અને શૈક્ષણિક માર્ગદર્શન શાળા સ્તર પર ગુણવત્તા સુધારણા દરમિયાનગીરીઓનું અમલીકરણ.

બીઆરસીમાં ૧૦૦ ગામોનો સમૂહ છે. બી.આર.સી.ની પ્રવૃત્તિઓનું સંકલન થાય છે

બ્લોક એજ્યુકેશન ઓફિસર દ્વારા ડેટા જેવા અન્ય કર્મચારીઓની તકનીકી સહાયતા સાથે પ્રવેશ ઓપરેટરો, જુનિયર ઈજનેરો, બ્લોક કાઓર્ડિટર, સ્ત્રોત શિક્ષકો અને અન્ય કર્મચારી

૪.૫.૧ બીઆરસી (BRCs)ની ભૂમિકા અને કાર્યો

એસ.એસ.એ પ્રવૃત્તિઓના આયોજન, અમલ અને નિરીક્ષણમાં બીઆરસી સામેલ હોવું જોઈએ; તે શિક્ષકોને તાલીમ આપે છે, માલ સામગ્રી કોમ્પ્યુનિટી ગતિશીલતા, ક્રિયા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ/સ્પર્ધાઓના સંશોધન કાર્યો અને સંગઠન. પ્રાથમિક શિક્ષણ વિશેની કોઈપણ માહિતી બી.આર.સી. દ્વારા પૂર્ણ થઈ છે અને ત્યારબાદ જિલ્લા અને રાજ્ય કક્ષાના અધિકારીઓને ઉપલબ્ધ કરવામાં આવે છે. દરેક પ્રકારના ઓનાઈટ શૈક્ષણિક સહાય આપવા માટે બીઆરસી સ્ત્રોત કેન્દ્ર બનવાનો પ્રયાસ કરે છે પ્રારંભિક શાળા શિક્ષકોને ઉપલબ્ધ કામગીરી નીચે પ્રમાણે છે.

પ્રાથમિક શાળામાં પૂરતો રહેઠાણ અને સાધનો પૂરા પાડવા.

- A શાળા ઈમારતોની વર્તમાન સમારકામ હાથ ધરવા અને જો વિશેષ મરામત હાથ ધરવા અને નવી ઈમારતો બાંધવા માટે અધિકૃત હોય તો,
- B શાળા દ્વારા આવા નિરીક્ષણ માટે નિશ્ચિત કરવા માટે.
- C તેના વિસ્તારમાં ફરજિયાત ભોજન શક્ય હોય ત્યાં ગોઠવવા માટે
- D બાળકોને મધ્યાંતર ભોજન શક્ય હોય ત્યાં ગોઠવવા માટે.
- E તેના વિસ્તારમાં ફરજિયાત હાજરી અમલીકરણ માટે જવાબદાર બનવું,
- F બાળકોને મધ્યાંતર ભોજન શક્ય હોય ત્યાં ગોઠવવા માટે
- G બાળકોને એક્સમાન આપવા અને
- H શાળા કાર્યની ઉજવણી અને શાળામાં પર્યટન અને અન્ય સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમોનું આયોજન

નોંધ

નોંધ

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

- I બ્લોકમાં હાથ ધરાવામાં આવેલ શૈક્ષણિક કામોના બાંધકામની પ્રગતિ અને ગુણવત્તા પર નજર રાખવા.
- J જાગરૂકતા અભિયાનો અને બ્લોક-લેવેલનાં કાર્યોનું આયોજન.
- K અન્ય અજન્સીઓ જેમ કે એનજીઓ, એસએચજી (સ્વ સહાય જૂથો) સરકારી વિભાગો, વગેરેના સંકલન અને સહકારને સુરક્ષિત કરવા. વિવિધ પ્રોગ્રામ ઈનપુટ્સના અમલીકરણ માટે બ્લોકના અન્ય અધિકારીઓ સાથે સામયિક સમીક્ષા બેઠક યોજી કરવી.
- L બ્લોકસમાં તાલીમ કાર્યક્રમોની દેખરેખ રાખવી અને તાલીમની અસરનું મૂલ્યાંકન કરવું.

૪.૬ કલસ્ટર કક્ષાએ પ્રાથમિક શિક્ષણના સંસ્થાનો માળખું - સીઆરસી (CRCs)

કલસ્ટર એકથી દસ શાળાઓનું જૂથ છે. જેમા વિવિધ સંસ્થાઓ કરી શકે છે. સ્ત્રોતો, કર્મચારીઓ, સામગ્રી, શિક્ષણ સહાય વગેરે અને શેરિંગના આધારે તેનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે. સી. આર. સી. ના શિક્ષકો દ્વારા મળીને આવે છે. વિચારો અને અનુભવોને અન્ય શિક્ષકો સાથે અને તેમના પોતાના વ્યાવસાયિક વિકાર પર બદલો .

બ્લોકમાં બીઆરસી તરીકે કલસ્ટર સ્તર પર સમાન પ્રવૃત્તિ કરવા માટે CRC જરૂરી છે. સ્તર આ સી. આર. સી ઉચ્ચારિત સ્કૂલના હેડ માસ્ટર્સને જવાબદાર રહેશે. ગ્રામીણ વિસ્તારો અને કલસ્ટર માટે પંચાયત શિક્ષણ અધિકારી તરીકે જાહેર કરવામાં આવી છે. શહેરી વિસ્તારો માટે શિક્ષણ અધિકારીઓ.

૪.૬.૧ સીઆરસી (CRCs) ની ભૂમિકા

૧. શાળાના કાર્ય માટે નિયમો અને પ્રક્રિયાઓ તૈયાર કરવા માટ,
૨. શાળાના નાણા વ્યવસ્થા અને વિતરણ માટે,
૩. નવા અભ્યાસક્રમ / અભ્યાસક્રમના અમલીકરણની વ્યવસ્થા કરવી.
૪. શિક્ષકો માટે કાર્યશાળાની વ્યવસ્થા કરવી

૪.૬.૨ સીઆરસી (CRCs) ના કાર્યો

સી. આર. સી. શિક્ષક સશક્તિકરણના કેન્દ્રો તરીકે કાર્યરત છે. જ્યાં શિક્ષકો તેમના અનુભવો અને નવીના શાળામાં તેમને. CRC ના કાર્યો નીચે મુજબ છે:

- સંકુલ માં શાળાઓ નિરીક્ષણ અને દેખરેખ,
- સંકુલ અંદર શિક્ષકો ટ્રાન્સફર પ્રારંભ,
- પગારનું વિતરણ,
- ફર્નિચરનું વિતરણ
- સાધનો અને સ્ટેશનરી,
- સંકુલમાં રજાના વિકલ્પોની જોગવાઈ,
- સંકુલમાં શાળાઓની સભાઓ માટે કેઝ્યુઅલ રજા મંજૂરી.
- બીઆરસી, જિલ્લા અને રાજ્ય કર્મચારીને શબ્દ ટ્રાન્સમિશન માટે માહિતી સંગ્રહ.
- અભ્યાસેતર સામગ્રી વિકસાવવી.
- શૈક્ષણિક નિયમિત બેઠકો ગોઠવો.
- શિક્ષણ અને શિક્ષણ સંસાધનોની વધુ રીત પૂરી પાડવી

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

- માટેનાં સેવામાં પ્રશિક્ષણ કાર્યક્રમો માટે આયોજન કરવું
- શાળાઓની દેખરેખ

સીઆરસી ગ્રામીણ શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓની અલગતા તોડે છે. તે શાળા શાસન અને જવાબદારી સુધારે છે.

૪.૭ ચાલો આપણે ઉપર ગણતરી કરીએ.

ખાસ કરીને એમએચઆરડી, સરકારી, સામાન્ય અને પ્રાથમિક શિક્ષણમાં શાળા શિક્ષણના વિવિધ પરિણામોમાં શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત કરવા માટે. ભારતના દેશમાં પ્રાથમિક શિક્ષણના ગુણાત્મક સુધારા માટેની જવાબદારી વિકેન્દ્રી કરણની છે. રાષ્ટ્રીય સ્તરે શિક્ષણના સર્વોચ્ચ સંસ્થા, એનસીઈઆરટીની સ્થાપના ૧૯૬૧ માં કરવામાં આવી હતી. એનસીઈઆરટીના વિશેષ કાર્યો શાળાના શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારવા અને શૈક્ષણિક બાબતો પર એમએચઆરડીને સલાહ આપવાનો હતો. આ એકમમાં એનસીઈઆરટીની જુદી જુદી ભૂમિકાઓ અને કાર્યોની રચના કરવામાં આવી છે.

રાજ્ય કક્ષાએ બે મુખ્ય પ્રકારનાં સંસ્થાઓ યુઈઈના હેતુઓ હાંસલ કરવા માટે કામ કરે છે. આ SIEMAT છે એસસીઈઆરટી (સ્ટેટ કાઉન્સિલ ઓફ એજ્યુકેશનલ રીસર્ચ એન્ડ ટ્રેનિંગ) એ રાષ્ટ્રીય સ્તરે એનસીઆરટી કરે તે પ્રમાણે રાજ્ય સ્તરે તે જ કાર્યો કરે છે. તે એનસીઈઆરટીની જેમ વિવિધ વિભાગો ધરાવે છે. તે રાજ્ય શિક્ષણ વિભાગના શૈક્ષણિક વિભાગ છે. અન્ય સ્તરની સંસ્થા એસઆઈઆઈએએમએટી (સ્ટેટ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ એજ્યુકેશનલ મેનેજમેન્ટ એન્ડ ટ્રેનિંગ) છે. શૈક્ષણિક વહીવટ સાથે કામ કરતા કર્મચારી ઓમાં સંચાલકીય કુશળતા વિકસાવવાની મુખ્ય ભૂમિકા છે. આ ઉપરાંત તે રાજ્ય સ્તરે નૈતિક આયોજનને ટેકો આપે છે અને વિવિધ કર્મચારીઓને વ્યાવસાયિક કુશળતા પૂરા પાડે છે.

શિક્ષણના સંગઠનાત્મક માળખાના વધુ વિકેન્દ્રીકરણ આ અંગે કરવામાં આવ્યું હતું એન. પી. ઈ- ૧૯૮૬ ની ભલામણ ફોર્મમાં જિલ્લા કક્ષાએ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ DIET ની રચના કરવામાં આવી હતી. ડીઆઈઈટીઓનું આયોજન પૂર્વ-સેવા અને પદવી આપવાની હોય છે. શિક્ષક શિક્ષણ કાર્યક્રમ વધુમાં, ડીઆઈઈટી પણ પ્રારંભિક શિક્ષણ પરના નાના સંશોધનો હાથ ધરવામાં આવે છે. અભ્યાસક્રમ અને સામગ્રી વિકાસ તૈયાર કરે છે. તેની પાસે એજ જિલ્લા રિસોર્સ યુનિટ (DRU) છે.

વધુ વિકેન્દ્રીકરણમાં બ્લોક રિસોર્સ કેન્દ્રો અને કલસ્ટર સ્ત્રોતનો સમાવેશ થાય છે. કેન્દ્રો જે પ્રારંભિક માટે શૈક્ષણિક સહાય અને શૈક્ષણિક માર્ગદર્શન પુરું પાડે છે. શિક્ષકો અને શાળામાં શિક્ષણ. સીઆરસી શિક્ષકોના કેન્દ્રો તરીકે કાર્ય કરે છે. સશક્તિકરણ જ્યાં શિક્ષકો તેમના અનુભવો અને તેમના સંબંધિત શાળાઓમાં તેમના દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી નવીન પ્રથાઓ શેર કરવા માટે મળે છે.

નોંધ

નોંધ

૪.૮ ગ્લોસરી / સંક્ષિપ્ત શબ્દો

- એનસીઈઆરટી (NCERT) - નેશનલ કાઉન્સિલ ઓફ એજ્યુકેશન રીસર્ચ એન્ડ ટ્રેનિંગ
- એમએચઆરડી (MHRD) - માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય
- અસસીઈઆરટી (SCERT) - સ્ટેટ કાઉન્સિલ ઓફ એજ્યુકેશનલ રીસર્ચ એન્ડ ટ્રેનિંગ
- એમએલએલ (MLL) - લનિંગના ન્યૂનતમ સ્તર
- ડીપીઈપી (DPEP) - જિલ્લા પ્રાથમિક શાળા શિક્ષકો માટે વિશેષ અભિગમ
- એસ.ઓ.પી.ટી (SOPT) - પ્રાથમિક શાળા શિક્ષકો માટે વિશેષ અભિગમ
- ટીક્યુએમ (TQM) - કુલ ગુણવત્તા સંચાલન
- એસઆઈએએમએટી (SIEMAT) - સ્ટેટ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ એજ્યુકેશનલ મેનેજમેન્ટ એન્ડ ટ્રેનિંગ
- એનજીઓ (NGO) - બિન સરકારી સંગઠન
- ડિઆઈઈટી (DIET) - જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ સંસ્થા
- બીઆરસી (BRC) - બ્લોક રીસોર્સ કેન્દ્રો
- સીઆરસી (CRC) - ક્લસ્ટર રિસોર્સ સેન્ટર્સ

૪.૯ સૂચવેલ વાંચન અને સંદર્ભો

- દેશમુખ અશિમા & ડો. નાયર અંજુ (૨૦૧૦) એજ્યુકેશનલ મેનેજમેન્ટ, હિમાલય પબ્લિશિંગ હાઉસ, પાનાં ૪૭૯-૪૯૨
- દેશમુખ વી. અને પાટીલ ડબલ્યુ. (૨૦૦૯), પ્રથમિક શિક્ષણ: વર્તમાન સ્થિતિ, સમસ્યાો અને સોલ્યુશન્સ. નિરાલી પ્રકાશન
- પંડયા, એસ.આર. શૈક્ષણિક સંચાલન
- <http://www.dtert.tn.nic.in/Functions%20of%20DIET.html>

૪.૧૦ યુનિટ-એન્ડ એક્સરસાઈઝ

૧. બોક્સમાં છુપાયેલા એનસીઈઆરટી (NCERT) ના નવ કાર્યો છે. તે વિધેયો શોધો.

યુ ઈ ઈ (UEE) માટે સંસ્થાકીય માળખું

d	i	s	s	e	m	i	n	a	t	e
e	f	g	r	e	s	e	a	r	c	h
d	t	u	s	e	s	a	r	c	g	h
o	r	i	e	n	t	a	t	i	o	n
d	a	d	d	g	r	e	s	e	r	e
s	i	a	r	d	e	v	o	P	I	g
u	n	n	w	o	r	k	s	h	o	P
r	i	c	q	w	e	t	r	t	i	g
v	n	e	d	e	v	e	I	o	q	e
o	g	s	u	r	v	e	y	s	r	e
i	m	P	I	e	m	e	n	t	s	o
d	e	v	e	I	o	P	m	e	n	t

નોંધ

૨. કોઈપણ ડીઆઈઈટીની મુલાકાત લો અને નીચે મુજબના ડીઆઈઈટીના કામકાજનો અભ્યાસ કરો અને સંક્ષિપ્ત અહેવાલ લખો.
- A તેમના દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી શારીરિક સુવિધાઓ.
- B છેલ્લા શૈક્ષણિક વર્ષમાં અમલમાં આવેલા કાર્યક્રમોની વિવિધતા અને વ્યાપકતાને ધ્યાનમાં રાખીને શિક્ષક સેવા.
- C છેલ્લા બે વર્ષમાં કરવામાં આવેલી તાલીમની પ્રવૃત્તિઓ અને તેમની લાંબા ગાળાની અસરો.
- D વિગતવાર તેમના કાર્યો યાદી.